

aus dem Weihnachtshymnus des hl. Ambrosius und seit dem 11. Jh. befindet sich im Stundenbuch des Pfingstfestes. Seine Struktur ist strophisch mit iambischer Metrik und einfacher syllabischer Melodie angelegt und als frühchristliche Gesangsform bereichert wesentlich das römische liturgische Repertorium.

Neben dem Hymnus ist auch Veni, Sancte Spiritus berühmt, die sogenannte »goldene Sequenz«, eines der größten Meisterwerke der lateinischen Poesie. Sie besteht aus zehn Strophen im trochäischen Rythmus mit dem melodischen Thema aus dem Alleluia und wird am Pfingstfest entweder rezitiert oder gesungen.

In die Eucharistiefeier dieses Tages führt der Introitus Spiritus Domini mit dem Text aus dem Buch der Weisheit 1,7 ein, in dem die dritte göttliche Person verehrt wird, und der Einleitungsvers aus dem Psalm 67 lobt seinen Sieg über die Gottesfeinde. Obwohl der Heilige Geist nicht vom Vater und vom Sohn getrennt werden kann, was durch ein dreifaches Alleluia ausgedrückt wird, offenbart sich jede göttliche Person auf ihre eigene Weise. Der Heilige Geist wirkt wie Wind und man weiß nicht, woher er kommt und wohin er fährt. Der Introitus besteht aus zwei melodisch reich entwickelten Phrasen, die durch ihre Linie malerisch die Allgegenwärtigkeit Gottes und die empfangene Gabe der Sprache zum Ausdruck bringen. Das dreifache Alleluia am Ende kommt als Echo der ersten Phrase vor. Es scheint kein Zufall zu sein, dass sich der unbekannte Autor gerade für den mixolydischen Modus entschieden hat, dessen heller melodischer Klang mit reichen Sprüngen sich hier sehr gut eignet.

Izvođenje psalama u liturgiji

Danijela Župančić, prof.

Sam izraz *psalam* (grč. ψαλμός), dolazi od grčkoga glagola ψαλλεῖν (*psallein*), što znači *trzati žice instrumenta*, a odgovara hebrejskoj imenici *mizmôr, tehillâh*, što znači *pjesma uz pratnju harfe*.

To su starozavjetne pjesme koje izražavaju cijeli spektar ljudskih osjećaja i iskustava, od potištenosti do rasplamsane radosti. U njima se izražava molba Bogu, slavljenje Boga, moli se za oprostjenje, za uništenje neprijatelja, za kraljeve ili cijeli narod, neki su pak vezani za životne probleme, a drugi slave veličinu Božjeg zakona.

Po glavnim književnim vrstama dijele se na:

- himne (Ps 8; 19; 29),
- tužaljke zajednice (Ps 44),
- kraljevske psalme (Ps 2; 18),

DANIJELA ŽUPANČIĆ rođena je 6. srpnja 1976. godine u Virovitici. Srednju glazbenu školu završila je u Varaždinu. Diplomirala je 1999. godine na Institutu za crkvenu glazbu »Albe Vidaković« KBF-a u Zagrebu i solo pjevanje na Muzičkoj akademiji u Splitu u klasi prof. Cynthije Hansell-Bakić. Profesorica je solo pjevanja na Institutu i voditeljica zbora.

- tužaljke pojedinaca (Ps 3; 7; 13),
- zahvalnice pojedinaca (Ps 30; 32).

Antifona je kratak isječak teksta bilo s početka bilo s kraja psalma i redovito sadrži značenje dotičnog psalma, a izmjenjuje se kao pripjev sa psalamskim stihovima. Antifonu pjeva zbor (može ju prvo intonirati solist), a nakon toga solist pjeva stihove psalma od nekoliko strofa, tematski vezane za određenu antifonu (izmjenjujući se sa zborom, odnosno antifonalno.)

Antifone su kratki stihovi koji prethode psalmima i imaju dvostruku ulogu: svojom melodijskom intonacijom najavljuju tonus psalma, a svojim tekstom sadržaj psalma kojemu prethode. U pravilu pjevanje antifone započinje solist (ili solistica), a nakon toga ju ponovi zbor. Odabir solista bi trebao biti u skladu s glasovnim mogućnostima, gledajući opseg melodije koja je zadana. Solističko pjevanje antifone ne smije biti grubo i nametljivo, no niti plaho, nesigurno i nečujno. Takva melodija zahtijeva i ravni ton bez vibrata ili nečistih intonacija, osobito ako je melodija gregorijanska.

Zbor ponavlja antifonu na isti način kako ju je solist zapjevao, jednakim tonom, bez iskakanja određenih glasova, odnosno bez isticanja pojedinaca, sa složno oblikovanom bojom tona, čemu treba pridodati dosta pažnje i rada, osobito ako se radi o jednoglasju. Tu je i fraza koja treba biti dorečena, s jasnim dahovima i zajedno izgovorenim završecima. Imamo i dvoglasne melodije antifona, gdje dva solista intoniraju početak. Važno je da zborovođa izabere soliste sličnog tipa glasa i ovdje treba obratiti posebnu pažnju. Primjerice visoki lirski sopran ili tenor, s izrazito nježnim glasom, nikako ne odgovara altu ili basu s velikim dubinama, moćnim i dramatičnim tonom glasa. Ovakvi solisti trebali bi biti što sličniji jedno drugomu, jer će se u protivnom i osnovne stvari poput intonacije do-

vesti u pitanje. Kod četveroglasno pisanih antifona (npr. broj 542, PGPN), osim skladnosti moramo imati jasnoću teksta, odnosno pjevane poruke, baš stoga jer je više glasova u pitanju. U tom slučaju imamo puno teksta na tzv. noti *tenor*, gdje s obzirom na pisane zareze u tekstu treba uskladiti i jasan zajednički dah u pjevanju, ili čak izdržati cijelu frazu bez dahova, što je efektivnije i ostavlja dominantniji interpretativni dojam.

Psalmodijski tonusi

Već je prije spomenuto da psalmi svojim sadržajem izražavaju različita čovjekova stanja i osjećaje, a prožeti su dubokom vjerom i pouzdanjem u Boga. U njima nema pesimizma i beznadnog osjećaja, već je prisutna duboka nada u Božje milosrđe. Po svojem pjesničkom obliku traže neizbježnu povezanost s glazbom. Oni su hvalbeni hvalospjevi, odnosno pjesme koje se izvode uz instrumentalnu pratnju psaltira, pa stoga treba voditi brigu o njihovoj glazbenoj naravi; oni će teže potaknuti srce i duh molitelja te onih koji ih slušaju (usp. OULČ 103). Psalmi se u liturgiji pjevaju ili slobodnom

melodijom nastalom od strane nekog skladatelja, ili na nekom od psalmodijskih tonusa. Tonusi svojom melodijskom jednostavnošću doprinose boljem razumijevanju teksta, odnosno psalmodijske poruke. Nota na kojoj se recitiraju psalmodijski stihovi psalma je temeljna nota – *tenor*.

Psalmi su vokalno izrazito zahtjevni ako se pjevaju na tonuse. Zapjev koji prethodi noti tenoru mora biti jasno postavljen u visokoj poziciji glasa (osjećajući ton u glavi i maski, na mekome nepcu i dijelu nosne šupljine), kako bi se mogao održati niz vokala koji slijede na dugoj noti tenoru koja slijedi. Pjevani ton treba uvijek smjerati prema naprijed prirodnim glasom. Ako pjevač pjevajući taj dio osjeti bilo kakav napor u glasu, vjerojatno je ton grlen ili postavljen prema unutra. Jednom riječju, oni koji slušaju solista kako izvodi, trebaju prepoznati svaku otpjevanu riječ iz teksta, osjetiti lakoću u glasu i vokale otpjevane u jednakoj poziciji i artikulirane na istome mjestu. Svaki stih psalma mora biti otpjevan smirenim tonom, bez žurbe i nerveze, ostavljajući dubok interpretativni dojam.

